

Giełdy są organizowanymi w określonym miejscu i czasie spotkaniami handlowymi, podczas których sprzedaje się ściśle określone towary po cenach ogłaszanych w codziennych notowaniach.

Giełda ma swoje początki w średniowieczu. Wiąże się to ze spotkaniami kupców miast włoskich, w trakcie których dokonywano obrotu różnorodnymi należnościami i walorami pieniężnymi. Z czasem takie spotkania zaczęły upowszechniać się w miastach i portach północno-zachodniej Europy i rozszerzano je na niektóre towary, szczególnie pochodzenia kolonialnego, np. surowce włókiennicze, pieprz, zboże czy muszkat.

Giełdy szybko zaczęły rozwijać się w XVII i XVIII wieku. Było to wynikiem szybkiego wzrostu zapotrzebowania na produkty rolne i surowce przemysłowe. Transakcje giełdowe były wtedy ograniczone do kilku wybranych towarów mających charakter jednorodny. Udoskonalono również technikę ich zawierania.

Współcześnie giełda poddawana jest kontroli i regulacji ze strony państwa. Udziela ono koncesji na ich działalność i określa sposoby nadzorowania. Statut i regulamin działania określają cel giełdy, prawa i obowiązki jej członków, organizację władz, warunki i technikę zawierania transakcji, formy rozstrzygnięcia sporów i reklamacji.

Władze giełd towarowych są kształtowane na podobnych zasadach jak organizacji kupieckich, a więc składają się z następujących organów:

- Zgromadzenie członków - jest to najwyższa władza giełdy; wybiera ono pozostałe władze giełdy. Do obowiązków zgromadzenia członków należy zatwierdzanie budżetu oraz podjęcie decyzji o ewentualnym rozwiązaniu giełdy;
- Rada giełdy - jest organem zarządzającym wszystkimi sprawami giełdy. W skład jej zadań wchodzi: administrowanie giełdą i jej funduszami, ustalanie terminów posiedzeń rady oraz wyznaczanie dni i czasu trwania spotkań giełdowych, zwoływanie zgromadzeń ogólnych członków giełdy, prowadzenie spraw związanych z ustalaniem i ogłaszaniem kursów, przyjmowanie członków giełdy, dopuszczanie ich pełnomocników oraz ewentualne ich wykluczanie, egzaminowanie osób ubiegających się o stanowisko maklera i nadawanie im uprawnień, wyznaczanie ekspertów i zaprzysięganie próbobiorców artykułów dopuszczonych na giełdę, ustalanie zwyczajów giełdowych i podawanie ich do wiadomości organu założycielskiego, uchwalanie zmian statutu giełdy i przedstawianie ich do zatwierdzenia,

Giełda towarowa jako forma organizacji rynku

Autor: Arkadiusz Meszka, Katarzyna Meszka
środa, 20 lutego 2013 13:05

wyznaczanie członków komisji dyscyplinarnej i odwoławczej, czuwanie nad prawidłowym przebiegiem transakcji giełdowych, wymierzanie kar porządkowych, przedstawianie zgromadzeniu ogólnemu sprawozdań finansowych, składanie sprawozdań organom założycielskim i nadzorującym;

- Rada dyrektorów - liczy kilkanaście osób wybieranych spośród członków giełdy. Kieruje ona giełdą;
- Komisja dyscyplinarna - jest uprawniona do rozstrzygania sporów natury etycznej, związanych głównie z nadużyciem zaufania kupieckiego. Ewentualne odwołania rozpatruje komisja odwoławcza. Do czasu podjęcia decyzji osoba ukarana zostaje zawieszona w prawach członka;
- Komisja rozjemcza - jest powołana do rozstrzygania sporów wynikających z transakcji giełdowych, jeżeli strony nie umówiły się inaczej;
- Komisja notowań - tworzą ją członkowie rady giełdy, dyrektor biura giełdy i niektórzy maklerzy. Po zakończeniu każdego zebrania giełdowego komisja ustala oficjalne kursy giełdowe i ogłasza je w formie notowań lub zestawień (tzw. ceduła giełdowa) statut i regulamin giełdy.

Członkiem giełdy może zostać każda osoba fizyczna lub prawna, która zostanie przyjęta przez radę giełdy. Zazwyczaj członkami giełdy są osoby cieszące się dużym autorytetem, kupcy i producenci towarów stanowiących przedmiot obrotu na danej giełdzie. Poza członkami giełdy jej uczestnikami są też brokerzy i maklerzy, którzy nie mają praw czynnego i biernego wyboru do władz giełdy, mają natomiast prawo uczestniczenia w transakcjach i zebraniach giełdy. Kolejnymi członkami giełdy są członkowie stowarzyszeni, którzy mogą dokonywać transakcji za pośrednictwem maklera bądź pełnego członka giełdy.

Przedmiotem obrotu na giełdach towarowych są towary masowe o wspólnych cechach typowych, takie jak produkty zwierzęce, surowce przemysłowe, metale, zboża czy rośliny przemysłowe. Obrót towarami może być prowadzony na podstawie ich próbek lub określenia jakości standardowej, bez fizycznego przedkładania towaru.

Cechą charakterystyczną giełd towarowych jest to, że towar na nich nie występuje fizycznie, a transakcje zawierane są na towary, które mogą się znajdować w bardzo odległym punkcie kuli ziemskiej i pozostawać w bardzo różnym stadium produkcji i obrotu towarowego. Dlatego też handluje się wyłącznie towarami masowymi, jednorodnymi pod względem swych cech, które można szeregować wg pewnych właściwości, tzn. wystandaryzować.

Każda partia towaru giełdowego ma identyczne cechy, w związku z czym dla kupującego jest obojętne, jaką partię towaru kupuje.

Na giełdzie towarowej operuje się pewnymi jednostkami, które nazywają się kontraktami (np. jeden kontrakt bawełny na giełdzie nowojorskiej równa się 100 bel po 500 lbs każda), będącymi najmniejszymi jednostkami transakcyjnymi.

Ogół transakcji giełdowych dzielimy na:

- Transakcje rzeczywiste lub efektywne (tzw. spot) - sprzedawca dostarcza albo poleca dostarczyć towar do miejsca wskazanego przez nabywcę bądź natychmiast, bądź w określonym, krótkim okresie. Zapłata następuje przy dostawie sprzedanego towaru.
- Transakcje terminowe - nie mają charakteru transakcji towarowej jako takiej. Kupujący na future nie ma zamiaru odebrać kupowanych przez niego wartości, sprzedawca zaś nie ma zamiaru dostarczyć sprzedanego towaru. Ustalając przewidywaną na określony termin cenę, kupujący przewiduje, że w momencie rozwiązywania (likwidowania) transakcji cena będzie wyższa niż przewidywana w kontrakcie, a sprzedający przewiduje, że cena będzie niższa niż ustalona w kontrakcie. W momencie likwidacji transakcji występuje jedynie przekazywanie przez jedną lub drugą stronę różnicy między ceną ustaloną w kontrakcie na dany towar i ceną występującą rzeczywiście w akcjach efektywnych w dniu rozwiązywania kontraktu. Transakcję tę można również rozwiązać wcześniej bądź przedłużyć jej rozwiązanie na następny termin (prolongować).
- Transakcje zabezpieczające – polegają na powiązaniu ze sobą transakcji efektywnej z transakcją typu spekulacyjnego i występują w przypadku, gdy nabywca (sprzedawca) efektywnego towaru przypuszcza, że sprzeda go (kupi) dopiero po pewnym czasie. W celu zabezpieczenia się przed ewentualną obniżką (zwyżką) cen na dany towar, co mogłoby narazić na straty, zawiera jednocześnie transakcję typu future, sprzedając lub kupując on future taką liczbę kontraktów, jaką rzeczywiście zakupił (sprzedał). Obniżka (zwyżka) cen na towarze efektywnym i wynikłe z tego powodu straty są w takim przypadku kompensowane z tytułu dokonanych transakcji typu spekulacyjnego.

Spora część transakcji zawieranych na giełdzie ma charakter spekulacyjny. Według niektórych szacunków ok. 10-20% ogólnych obrotów na giełdach dotyczy rzeczywistego ruchu towarów, zaś pozostała część to transakcje spekulacyjne.

W transakcjach spekulacyjnych partnerzy dokonują fikcyjnego obrotu towarem, ustalając ściśle określony termin realizacji transakcji. Obie strony liczą na to, że w tym czasie ceny towaru przesuną się na ich korzyść – sprzedający ma nadzieję, że cena spadnie, a kupujący, że wzrośnie. W dniu określonym w kontrakcie następuje likwidacja transakcji poprzez kasę rozrachunkową giełdy i wypłacenie ewentualnej różnicy ceny.

Giełda towarowa jako forma organizacji rynku

Autor: Arkadiusz Mieszka, Katarzyna Mieszka
środa, 20 lutego 2013 13:05

Obecnie asortyment dóbr, które są przedmiotem obrotu na giełdach, jest systematycznie poszerzany. Uważa się, że obrót giełdowy bardziej korzystnie wpływa na stabilizację cen na świecie niż handel wolnorynkowy bądź międzynarodowe porozumienia handlowe. Najważniejsze giełdy towarowe, mające wpływ na międzynarodowe obroty danym produktem, to:

1. giełdy cukru w Paryżu, Londynie i Nowym Jorku;
2. giełdy skór w Liverpoolu i Chicago;
3. giełdy zbożowe w Rotterdamie, Winnipeg i Chicago;
4. giełdy produktów naftowych w Amsterdamie, Chicago i Nowym Jorku;
5. giełdy metali nieżelaznych w Londynie, Tokio i Nowym Jorku;
6. giełdy surowców oleistych w Londynie i Rotterdamie.

Podstawowe cele i zadania giełd towarowych to:

- zbieranie i przetwarzanie informacji rynkowych oraz udostępnianie ich wyników;
- organizacja importu i eksportu towarów i produktów rolniczych;
- prowadzenie pośrednictwa handlowego;
- wynajem i dzierżawa stanowisk handlowych i powierzchni magazynowych na obszarze giełdy producentom, hurtownikom, kupcom;
- prowadzenie działalności doradczej, badawczej, edukacyjnej, wydawniczej i informacyjnej w zakresie problematyki rynku;
- zaopatrywanie detalicznych organizacji handlowych i gastronomicznych;
- wywieranie wpływu na pożądany rodzaj, wielkość i jakość towarów poprzez standaryzację i konfekcjonowanie produktów;
- szybkie uzyskiwanie informacji o koniunkturze i aktualnych cenach na giełdach krajowych i zagranicznych dzięki włączeniu w satelitarną sieć łączności;
- stworzenie pełnej infrastruktury towarzyszącej (Urząd i Skład Celny, Centralny Inspektorat Standaryzacji, oddziały banków, poczta, biura obsługi prawnej i finansowej, Giełda Parkietowa, gastronomia, hotele);
- organizowanie sesji giełdowych;
- wprowadzenie do obrotu towarów poprzez transakcje.

W gospodarce państwowej giełda spełnia trzy funkcje: alokacyjną, wartościującą i kontrolną. Funkcja alokacyjna umożliwia przepływ kapitału w kierunku ich najefektywniejszego wykorzystania - np. środki finansowe otrzyma ta spółka, która ma najlepsze perspektywy ich wykorzystania i przyniesie największe potencjalne zyski jej akcjonariuszom. Funkcja wartościująca umożliwia dokonanie rynkowej wyceny przewidywanych decyzji ekonomicznych

Giełda towarowa jako forma organizacji rynku

Autor: Arkadiusz Meszka, Katarzyna Meszka
środa, 20 lutego 2013 13:05

przez podmioty gospodarcze, możemy więc ocenić jak dana spółka gospodaruje w porównaniu z innymi. Funkcja kontrolna tworzy pośredni mechanizm kontroli przez akcjonariuszy efektów działań spółki i pracy zatrudnionych menadżerów.

Giełda towarowa spełnia też wiele innych istotnych funkcji. Możemy do nich zaliczyć:

1. kształtowanie właściwych reguł postępowania kupieckiego,
2. kształtowanie zwyczajów i zasad dotyczących kontraktów handlowych,
3. utworzenie standardów jakościowych i ilościowych produktów giełdowych,
4. owprowadzenie mechanizmów gwarantujących rozliczenie kontraktów i zobowiązań z nich wynikających,
5. owprowadzenie mechanizmów rozwiązywania sporów między uczestnikami.

W Polsce kwestie dotyczące giełd towarowych reguluje ustawa z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych. Giełda towarowa zgodnie z tą ustawą definiowana jest jako „zespół osób, urzędzeń i środków technicznych zapewniający wszystkim uczestnikom obrotu jednakowe warunki zawierania transakcji giełdowych oraz jednakowy dostęp w tym samym czasie do informacji rynkowych, a w szczególności do informacji o kursach i cenach towarów giełdowych oraz o obrotach towarami giełdowymi”. Giełda towarowa może być prowadzona wyłącznie przez spółkę akcyjną.

Zgodnie z artykułem 4 ustawy, Celem działania spółki prowadzącej giełdę jest:

- koncentracja podaży i popytu na towary giełdowe;
- zapewnienie bezpiecznego i sprawnego przebiegu transakcji giełdowych i rozliczeń;
- upowszechnianie jednolitych informacji umożliwiających ocenę aktualnej wartości towarów giełdowych.

Artykuł 7 ustawy informuje, że Prowadzenie giełdy wymaga zezwolenia, które wydaje minister właściwy do spraw instytucji finansowych na wniosek spółki zaopiniowany przez Komisję. W kolejnym artykule możemy dowiedzieć się, że „minister właściwy do spraw instytucji finansowych wydaje decyzję odmawiającą zezwolenia na prowadzenie giełdy, jeżeli z analizy wniosku i dołączonych do niego dokumentów wynika, że spółka występująca z wnioskiem może prowadzić działalność w sposób nienależycie zabezpieczający interesy uczestników obrotu towarami giełdowymi lub zagrażający bezpieczeństwu obrotu towarami giełdowymi.” Ponadto ustawa reguluje wiele kwestii szczegółowych dotyczących giełdy.

Podsumowując, Giełda jest jedną z najważniejszych instytucji w współczesnej gospodarce. Każda dobrze funkcjonująca giełda towarowa powinna spełniać kilka kryteriów, m.in. posiadać wewnętrzny, precyzyjny regulamin, wypełniać ustawowe wymagania stawiane giełdom, zapewniać przejrzysty i równy dostęp do informacji oraz zapewniać bezpieczne rozliczenia.

Bibliografia

1. J. Rymarczyk (red.), Handel zagraniczny. Organizacja i technika, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2012.
2. K. P. Białycki, Słownik handlu zagranicznego, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1993.
3. K.P. Białycki, W. Januszkiewicz, L. Oręziak, Leksykon handlu zagranicznego, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.
4. R. Malczewski (red.), Słownik finansów i bankowości, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
5. J. Altkorn, T. Kramer (red.), Leksykon marketingu, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998.
6. M. Danecka, Z. Słowik, B. Wencel, Encyklopedia biznesu, T.1, Fundacja Innowacji, Warszawa 1995.
7. J. Kienzler, R. Romanowski, Leksykon handlowy, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2009.
8. B. Krawiec, Opcje na giełdach towarowych w Polsce, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
9. Ustawa z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych, Dz.U. 2000 Nr 103 poz. 1099.